

РЕЗЮМЕ

Настоящият доклад продължава анализа на проявленията, причините и източниците на лошо управление и несигурност в българския енергиен сектор, започнат от Центъра за изследване на демокрацията през 2011 г. с изследването *Енергетика и добро управление: тенденции и политики*. Широкото разпространение на корупционни практики на всички равнища в енергийната система, лошото управление на държавните енергийни компании и множеството нередности при обществените поръчки, включително във връзка с реализацията на големи енергийни инфраструктурни проекти, бяха идентифицирани като най-сериозните недостатъци в управлението на българската енергетика. Настоящият анализ се фокусира върху възможните политики за предотвратяване и/или преодоляване на тези **основни управленски дефицити в светлината на рисковете пред енергийната сигурност на страната** с оглед на:

- зараждащата се обща енергийна стратегическа рамка на Европейския съюз и подготовката на *Европейския енергиен съюз*;
- продължаващата стагнация в икономическото развитие на страната и сериозното влошаване на финансовите показатели на държавните енергийни предприятия; и
- нарастналото геостратегическо противопоставяне между Европа и Русия в резултат на кризата в Украйна.

Основните рискове пред енергийната сигурност на страната са изведени на базата на класирането на България в престижния *Международен индекс на рисковете за енергийната сигурност* на Института за енергетика на 21^{ви} век към Търговската камара на Съединените щати (Institute for 21st Century Energy at the U.S. Chamber of Commerce).

Събитията от 2013 – 2014 г. в национален, европейски и международен план подчертаха, че **доброто управление в енергийния сектор е въпрос на националната, а не само на енергийната сигурност**. Системната неспособност на българската енергийна политика да отговори на добрите пазарни и управленски практики, както и да смекчи дългосрочните рискове пред енергийната сигурност на България, издава **наличието на политическа корупция и завладяване на държавата от частни политически и корпоративни интереси** в много висока степен. Съчетанието между липсата на адекватна стратегия за енергийна сигурност и тясното преплитане на корпоративни и политически интереси в управлението на българската енергетика допринесе за продължителната политическа неустойчивост в периода 2013 – 2014 г. и дори **застраши основите на банковата, финансовата и фискалната стабилност** на страната.

Енергийният сектор на България продължава да се характеризира със **системни проблеми в управлението**, които водят до значителна загуба на национално богатство:

- несъответствие между поетите европейски ангажименти и националната практика, както на стратегическо, така и на проектно равнище;
- чести промени в регулаторната и правната среда, които създават изключително висока инвестиционна несигурност;
- липса на обосновани, основани на данни и анализи енергийни политики и стратегия, както и на публично достъпна информация относно параметрите на изпълнение и резултатите от тези мерки и политики;
- зависимост на регулатора от изпълнителната власт, политизиране на регулаторните практики и липса на адекватен надзор на сектора;
- наличието на множество конфликти на интереси на различни равнища на управление, вкл. на най-високите политически нива, съпроводени с повишен риск от корупция, нелогични решения и финансови загуби за държавата;
- слаб мениджмънт на държавните дружества в енергетиката; хронични злоупотреби на държавните дружества с монополно положение за сметка на потребителите;
- безконтролен достъп на частни предприятия до държавни субсидии и гаранции.

Рисковете от лошото управление в българския енергиен сектор се засилиха през 2013 – 2014 г. в следствие на рязко променената международна среда. Тя създава допълнителни предизвикателства пред националните политики и изисква по-внимателно **планиране и изграждане на обществен консенсус** за решенията за бъдещето на сектора. Управлението на рисковете пред енергийната сигурност на България изисква разбиране на националните специфики, на регионалните характеристики на Югоизточна Европа и Черноморския регион, както и на мястото на страната в общата рамка на енергийната политика на Европейския съюз (ЕС). Всяка стратегия за енергийна сигурност на страната трябва да бъде базирана на разбирането, че българският енергиен сектор е от ключово значение за развитието на националната икономика. Износът и вносът на енергия на България съставляват средно около 13 % и 21 % съответно от входящите и изходящите търговски потоци. Всеки един от четири сключени договора за обществени поръчки е свързан с енергийния сектор, което го превръща в един от най-големите разходни центрове в държавата.

Българската енергийна политика и законодателство в контекста на европейската енергийна стратегическа рамка

В периода 2013 – 2014 г. интеграцията на европейската енергийна политика се задълбочи. Развитието на кризата в Украйна и свързаното с нея **повишаване на рисковете за енергийната сигурност на ЕС** доведе до предложения за ускоряване на изграждането на единния енергиен пазар в Европа и за **създаване на Европейски енергиен съюз**. Европейската комисия (ЕК) направи предложение за приемане на обща *Стратегия за енергийна сигурност на ЕС*. В нея за първи път официално се признава, че трите основни цели на енергийната политика на ЕС до 2030 г. може да не са постижими едновременно и се поставя акцент върху енергийната сигурност пред другите два аспекта – устойчивост и конкурентоспособност. Това се случва на фона на засилващия се натиск от страна на европейската промишленост за огранича-

ване на ръста на цените на енергията в ЕС и на нарастващото недоволство в страните от Южна и Източна Европа спрямо високите субсидии за развитието на възобновяеми енергийни източници.

Енергийната зависимост на ЕС от внос се засилва през последните две десетилетия, като тя е най-ясно изразена в случая с доставките на газ. Без съществена промяна в отношението на ЕС към добива на неконвенционален газ очакванията са, че към 2035 г. 80 % от потреблението на газ в Европа ще идват от внос. Този внос е обвързан с дългосрочни договори за доставка, с най-голям дял на Русия, която използва липсата на единен европейски пазар за да договаря различни, **дискриминационни цени** с отделните европейски държави в зависимост от това какви са алтернативите на съответната страна за доставки и до колко тя се възприема като дружелюбна от правителството в Москва. По този начин, както и в случая с Украйна, Русия успешно използва цената на доставките на газ за своите външнополитически нужди. Тази стратегия стана особено видима в Източна Европа през 2013 – 2014 г. и специфично сред най-зависимите в газово отношение страни, между които е и България. Страната зависи от руски внос на суровини на 90 % при газа и на почти 100 % при нефта.

През периода 2013 – 2014 г. се засили напрежението и рисковете за България от **несъответствията между членството на страната в ЕС, декларираното и реалното следване на европейските енергийни стратегия и политики, и зависимостта и проектната обвързаност с Русия**. Този конфликт извади на показ най-лошите управленски практики в българската енергетика, свързани със съществени финансови загуби за държавата:

- Българското правителство и енергийният регулатор не съумяха да управляват **навлизането на новите възобновяеми енергийни източници (ВЕИ)** от слънце и вятър, които са приоритет в ЕС до 2020 г. В периода 2008 – 2009 г. бяха въведени силни държавни стимули за изграждането и експлоатацията на ВЕИ, без да се осигури адекватна подзаконова и регулаторна рамка. На последвалата експлозия от интерес към инвестиции във ВЕИ беше отговорено с административни и регулаторни органичения, които създадоха перфектна хранителна среда за корупция. Резултатът към 2014 г. е, че **неразплатените задължения на обществения доставчик към производителите на енергия от ВЕИ са над 700 млн. лв.**, а инвестициите във ВЕИ са блокирани. Въпреки че България формално изглежда ще изпълни без проблеми поетия ангажимент към ЕС за доставка на 16 % ВЕИ от крайното енергийно потребление през 2020 г., това става на много висока цена и с **разбиване на общественото доверие и облика на възобновяемата енергия** сред българите.
- В общественото пространство ВЕИ бяха спекулативно противопоставени като по-скъпата алтернатива на нови ядрени мощности, без да се отчитат наличните данни и факторите време и стойност на инвестициите. В резултат от манипулиране на данните за очакваното енергийно потребление, компрометиран търг за изграждане на нова ядрена мощност и множество, вкл. корупционни нарушения в началните етапи на осъществяване на проекта за изграждане на АЕЦ „Белене“, към 2014 г.

задълженията на „Националната електрическа компания“ (НЕК) във връзка с проекта са на стойност близо 800 млн. лв., има заведен иск срещу компанията от руския изпълнител, а проектът е преустановен. **Лошото управление на проекта застраши бъдещото развитие на ядрената енергетика в страната** и създаде допълнителен актив в полза на Русия в преговорите ѝ с България. В допълнение, фокусът върху нови производствени мощности доведе до пренебрегване и изоставане при въвеждането на мерки за енергийна ефективност, каквато е една от приоритетните цели на ЕС за 2020 г.

- При доставките на газ българското правителство даде нелогично предимство на развитието на проекта „Южен поток“ за сметка на изграждането на връзки със съседните страни и въвеждането на разпоредбите за либерализация на газовия пазар на ЕС. При това **„Южен поток“ беше избран при наличието на непрекъснато увеличаващи се рискове пред неговото изпълнение** и без българското правителство да може да контролира основните параметри на проекта. Само за няколко години стойността на българската част на проекта нарастна необяснимо три пъти и през 2014 г. достигна 3,5 млрд. евро. Въпреки нарастващото напрежение между Русия и ЕС във връзка с кризата в Украйна, увеличаващите се задължения на българската енергийна система, и все по-ясните и настойчиви предупреждения на Европейската комисия, че **проектът нарушава разпоредбите на европейското законодателство в секторите енергетика и свободна конкуренция**, българското правителство продължи да задължава „Българския енергиен холдинг“ (БЕХ) с конкретни стъпки по реализацията. БЕХ изтегли пореден заем за капитализиране на проектното дружество, а компрометираният търг за възлагане на строителството беше спечелен от консорциум от компании свързани с руско-български олигархични кръгове, срещу собствениците на някои от които има наложени санкции от страна на Съединените щати. Натискът от ЕК и САЩ за прекратяване на проекта от една страна и упорството на българското правителство за неговото продължаване от друга, допринесе и за **разрива в най-голямата политико-олигархична мрежа в България**, който застраши банковата и финансовата стабилност на страната през лятото на 2014 г.
- През 2013 – 2014 г. Европейската комисия е започнала редица стъпки за **стартване на наказателни процедури срещу България** за неизпълнение на нейни ангажименти за прилагане на европейското законодателство. Освен по отношение на проекта „Южен поток“, ЕК е започнала процедури срещу България по отношение на директивите за либерализация на пазарите на електроенергия и газ. На този фон, в периода 2012 – 2014 г. българското правителство предприе **над 10 съществени промени на енергийното законодателство, които създадоха допълнителна несигурност в сектора**. Една от най-противоречивите промени е опитът на двама български депутати, заобикаляйки установената процедура на съгласуване на законодателните промени, да внесат поправки в статута на газопровода „Южен поток“, така че да се заобиколят изискванията на европейското законодателство спрямо него. В последствие беше установено, че предложените промени са направени по искане на изпълнителя на проекта, което е груб конфликт на интереси и повдига сериозни съмнения за корупция.

- Към законодателната несигурност трябва да се добави и **липсата на регулаторна независимост и надзорен капацитет** в сектора.

Енергийната сигурност на България: перспективи и предизвикателства

Според *Международния индекс на рисковете пред енергийната сигурност* на Института за енергетика на 21-ви век към Търговската камара на Съединените щати, през 2014 г. **България е най-уязвимата страна от гледна точка на енергийната сигурност** сред всички изследвани 75 икономики в света. Позицията на страната се влошава непрекъснато през последното десетилетие, но спадът е особено чувствителен през последните две години, тъй като увеличаването на цените на енергийните ресурси сериозно подкопа възможностите на домакинствата в най-бедната държава – членка на ЕС, да посрещат енергийните си нужди. **Основните рискове пред енергийната сигурност на страната** могат да се сведат до следните фактори, които определят и възможните политики за ограничаване на тяхното негативно въздействие:

- Високо равнище на **енергийна бедност**. Над една трета от българските домакинства не могат да си позволят да отопляват адекватно домовете си, а повече от 60 % все още използват основно въглища и дърва за отопление. Икономическата стагнация доведе до допълнително обедняване на най-социално уязвимите групи след 2009 г., което на практика направи политически невъзможно покачването на цените на електроенергията, а оттук и гарантирането на възвръщаемостта на инвестициите в сектора. Изключително високият дял от населението, зависим от социални и други държавни издръжки, означава много сериозен риск от натоварване на публичните финанси в следствие на енергийната зависимост на страната. Със задържането на цените на електроенергията тази тежест се премества от държавния бюджет към балансите на държавните предприятия, но в крайна сметка остава в тежест на данъкоплатците.
- Много висока **енергийна интензивност** на икономиката, както при бизнеса, така и при домакинствата. Тя се допълва от много **високи загуби** в преобразуването, преноса, преразпределението и потреблението на енергия, които за България достигат до 50 % от първичната енергия на фона на 30 % средно за Европа. Въпреки че енергийната ефективност непрекъснато се увеличава през последното десетилетие, икономиката на страната остава в пъти по-енергийно интензивна в сравнение със средното за ЕС равнище. Тази енергийна интензивност, съчетана с високата зависимост на българската икономика от внос на невъзобновяеми енергийни източници, води до много ниска еластичност на разходите за енергийни суровини и до **съществени колебания в съвкупните разходи за енергия**. Средногодишните разходи на страната за внос на невъзобновяеми енергийни източници варира между 8 % и 13 % от БВП, което поставя икономиката под сериозен стрес при нарастване на цените на международните пазари.
- С изключение на местния добив на нискокалорични въглища, **България е напълно зависима от вноса на невъзобновяеми енергийни източници**. Особено остра е тази зависимост по отношение на доставките на газ, тъй като пазарът не е либерализиран, а на практика разчита

само на един доставчик по един единствен тръбопровод. Поради това, страната плаща едни от най-високите цени за доставка на газ в Европа, а едва под 1 % от домакинствата използват газ за отопление. Липсата на алтернативни доставки затваря страната в **капан на енергийна зависимост**, тъй като населението замества скъпия газ с електроенергия за отопление, което принуждава правителството да задържа изкуствено цените на електроенергията, замразявайки технологичното развитие на сектора. Кризата в Украйна се превърна в допълнителен рисков фактор за доставките на природен газ за Европа и за реализацията на газовите енергийни проекти в България.

На фона на нарастващите рискове пред енергийната сигурност на страната, **предприеманите от българското правителство мерки изглеждат изключително нелогични и в разрез с изброените по-горе приоритети**. Най-общо фокусът на държавната енергийна политика през последното десетилетие е върху големите инфраструктурни проекти като „Южен поток“ и АЕЦ „Белене“, които изискват същевени публични инвестиции и/или гаранции, не диверсифицират източниците на енергия и нямат потенциал за намаляване на цените и съответно разходите. Опитът с подобни стратегии в миналото – случаите с дългосрочните договори за изкупуване на енергия от ТЕЦ „Ей И Ес Гълбово“ и „Марица Изток 3“, държавно гарантираните условия на ТЕЦ „Марица Изток 2“, както и щедрите стимули за развитие на ВЕИ – показват, че крайните резултати са сериозен натиск върху цените и широко обществено недоволство. Задържането на цените на електроенергията, друга основна държавна енергийна политика през последните пет години, доведе до натрупване на дългове в държавните енергийни предприятия и блокиране на инвестиционния процес с дългосрочни негативни последици за енергийния сектор. Всичко това води до **задържане на пазарната либерализация** на електроенергийния пазар, което допълнително затваря системата в съществуващата политическа безизходица, решенията в която често се намират чрез корупционни практики за сметка на потребителите и данъкоплатците. Създадените корупционни канали, от своя страна, допълнително влошават прозрачността в сектора и създават възможности за нерегламентирано навлизане и влияние на местни и чуждестранни интереси.

Управленските дефицити в енергийния сектор на България като специфичен фактор на енергийната (не)сигурност

Освен традиционните рискове пред енергийната сигурност на страната в България действа и един специфичен фактор, а именно **качеството на управление в енергетиката**. Той се проявява на всички равнища на управление, но е най-ясно изразен в мениджмънта на държавните енергийни компании и в начина на структуриране и управление на обществените поръчки, включително на мега енергийните проекти, в които държавата се включва.

Управление на държавните енергийни компании

Финансовите перспективи пред държавните енергийни предприятия се влошават в периода 2012 – 2014 г. Основните проблеми в това отношение са:

- вътрешнофирмената задължнялост в рамките на държавната енергетика;
- неефективното и непрозрачно фирмено управление;
- непрекъснатото финансово обезкървяване на фирмите от политическото ръководство на сектора.

Финансовото здраве на компаниите, включени в Българския енергиен холдинг, е сериозно подкопано. Част от проблема идва от **административното контролиране на цените** и от честите и неясни промени в тях от страна на регулатора, което доведе до натрупване на дългове в двете ключови държавни дружества – НЕК и „Булгаргаз“, съответно в електроенергийния и газовия сектор. И двете предприятия са в изключително лошо финансово състояние, което ги прави неподготвени за участие в либерализирания пазар. На практика те се озоваха в преса между натиска на частните им партньори отдолу по веригата на добавената стойност за увеличение на цените и политическия и административен натиск отгоре за задържане на нарастването на цените. В случая с газа този натиск се засилва от монопола при доставките. В допълнение, българското правителство въвлича държавните енергийни компании в **мега инвестиционни проекти**, без ясно договорени параметри и с огромни финансови и управленски изисквания, които далеч надвишават капацитета на дружествата.

Липсата на прозрачност в управлението на държавните енергийни дружества създава несигурност по отношение на предсказуемостта на техните парични потоци, което важи с особена сила за НЕК. Задължнялостта на електрическата компания се превърна в сериозна пречка пред процеса на отделяне на „Електроенергийния системен оператор“ (ЕСО), което е изискване на европейския енергиен либерализационен пакет. Отделянето на двете дружества трябваше да бъде вече завършено до март 2014 г. Това е една от областите, в които България може да бъде наказана от ЕК за забавяне. В резултат от лошото управление на сектора и специфично на НЕК към 2014 г., задълженията на дружеството достигат почти 3 млрд лв., като задържането на цените на електроенергията предполага този дълг да продължи да нараства. Основните финансови показатели на НЕК сочат, че **дълговата спирала рано или късно ще доведе до натиск върху активите на компанията** или до необходимостта държавата да гарантира задълженията ѝ. След стартирането на проекта АЕЦ „Белене“ финансовото състояние на НЕК се влоши рязко, като към 2014 г. тя едва ли би могла да обслужва краткосрочните си задължения без помощта на холдинговата компания БЕХ.

Поради централното място на НЕК в електроенергийния пазар, този дълг се отразява върху финансовото състояние на всички останали участници в системата – държавни и частни, като особено потърпевши са най-печелившите държавни дружества, като АЕЦ „Козлодуй“. В резултат инвестиционната дейност в сектора е на практика замразена или не се изпълнява според направените разчети. Много често се налага **БЕХ да играе ролята на преразпределител на средства между държавните фирми в холдинга – от печелившите към губещите**, която практика, заедно с натиска от правителството компаниите да внасят 80 % от дивидента си в държавния бюджет, доведе до източване на ликвидност и инвестиционен ресурс от държавната енергетика. Печелившите компании изплащат по-голямата част от своята печалба като ди-

видент на БЕХ, която от своя страна ги прехвърля към губещите под формата на ниско-лихвени заеми.

Управленските дефицити в сектора не се ограничават единствено до финансовите и регулаторни условия, но включват и **управлението на човешките ресурси** в държавните дружества и в регулатора. Честите смени в ръководните екипи на държавните предприятия предполагат тяхната силна политическа лоялност и липсата на независимост в техните решения относно функционирането на компаниите. Тази порочна практика улеснява **превземането на държавните предприятия от частни интереси**, което в крайна сметка води до тяхното източване и задлъжняване. Подобна е ситуацията и в енергийния регулатор. В периода 2013 – 2014 г. имаше множество смени в ръководството, които, съчетани с липсата на човешки и финансов капацитет, съществено влошиха способността на институцията да регулира все по-сложните отношения в системата. Държавната комисия за енергийно и водно регулиране (ДКЕВР) все по-трудно отстоява своята роля в обществото и се превръща в удобен отдушник и обвиняем за проблемите в сектора, което допълнително намалява способността ѝ да влияе адекватно върху енергийната система.

Обществени поръчки и мега проекти в енергетиката

Една от областите, в която завладяването на държавната енергетика от частни интереси се проявява най-силно, е планирането и реализацията на енергийните мега проекти в страната. Примерите със строежа на хидровъзела „Цанков камък“, АЕЦ „Белене“ и газопровода „Южен поток“ показват, че **лошото управление не е изолиран случай, а по-скоро устойчива черта на държавното управление в енергийния сектор**. Характеристиките на лошото управление на подобни мега проекти са болезнено повтарящи се:

- **Липса на обосновка** за съответствието на предлагания проект с приоритизираните национални и европейски стратегически цели, базирани на управленски модели на вземане на решение, а не на заявени такива в национални документи, без практическа стойност.
- **Манипулиране на данните** с цел оправдаване на необходимостта от реализацията на проекта, без задълбочен анализ на алтернативите, нито по отношение на конкретната енергийна цел, нито по отношение на други сфери за инвестиране на предвидените публични средства.
- Обявяване на **политическо решение** за стартиране на проекта на високо държавно равнище, без нужната аналитична и административна подготовка и последващо придвижване на този проект надолу по йерархията, за да бъде напаснат към съответните регулаторни изисквания. Взимане и обявяване на решение за започване на проекти с огромни дългосрочни финансови и други задължения за страната, без търсенето на широк политически консенсус.
- **Непрозрачно и незаконосъобразно провеждане на процедурите** за избор на основни изпълнители и на подизпълнители по реализацията на проекта, така че да се гарантира успеха на предварително известен(и) изпълнител(и). Обикновено тези изпълнители са в пряка връзка с политико-олигархични кръгове в страната.

- **Липса на яснота по финансовите параметри** на проекта и най-вече по отношение на възможните максимални стойности на ангажиране на публични финанси и последващи държавни гаранции и неустойки. Като правило пред обществото проектът се рекламира на възможно най-ниската договорна цена, въпреки че е пределно ясно, че тя е в пъти по-ниска от реално необходимото и дължимото.
- Използване на **агресивни местни консултанти**, с пряк, неясен и нерегламентиран достъп до основните политически и административни фактори, свързани с решенията по проекта.
- **Липса на етапност** на проектите с ясно разписани задължения и механизми за контрол и проверка на постигнатото, и за коригиране на несъответствията.
- **Многократно увеличение на стойността на проекта**, както предварително в етапа на договаряне и стартиране, така и впоследствие при неговото изпълнение, без да са налице обективни фактори за това. Например, при „Цанков камък“ това последващо увеличение е 3 пъти, колкото е то и при „Южен поток“, но на фаза договаряне.

Резултатът от реализацията към 2014 г. на посочените три проекта за публичните финанси на България са: задължения в размер на 1,7 млрд. лв., без да се броят вече погасените такива; поети преки ангажименти за още над 1 млрд. лв. и непреки за почти 2,4 млрд. лв.; както и риск от налагане на санкции на стойност още 2 млрд. лв. Така при реализация на един от лошите сценарии **публичните финанси** (на държавните компании) **ще бъдат натоварени с над 7 млрд. лв.**, при това за изпълнението само на 2 от трите проекта. За сравнение, тази сума е два пъти по-голяма от средногодишните държавни разходи на България на консолидирана основа за здравеопазване и почти три пъти по-голяма от тези за образование.

Основният канал за реализация на корупционните практики и превземането на държавната политика от частни интереси в енергетиката са **обществените поръчки**. Енергийният сектор е един от двата най-големи възложители на обществени поръчки в България. Неговият специфичен характер – тясна технологична специализация, ограничен брой специалисти и пряка обвързаност с националната сигурност, прави енергийния сектор много подходящ за **избягване на конкурентните процедури за възлагане на обществени поръчки**. Неяснотата в средата на обществените поръчки в енергетиката се основава главно на залагането на специфични критерии за достъп и за безопасност на съоръженията за производство на енергия (особено по отношение на ядрената безопасност), на ефективния технологичен монопол на микро ниво на ограничен брой доставчици, на неясния правен характер на сделките за износ на енергия, на липсата на ефективен вътрешен финансов одит, както и на липсата на мониторинг и контрол по отношение на ефективността на обществените поръчки от оправомощените контролни органи. Делът на неконкурентните процедури по възлагане на обществени поръчки в енергийния сектор остава сравнително висок – приблизително 40 % от всички договори. Все пак следва да се отбележи, че през последните години се наблюдава постепенно подобряване на използването на конкурентни процедури в енергетиката, което вероятно е резултат от повишения обществен контрол и нетърпимост, както и от подобрената

работа на Агенцията за обществени поръчки и Агенцията за държавна финансова инспекция.

Изводи и препоръки за политиките

Настоящият доклад констатира **продължаващата липса на прозрачност и добро управление в българската енергетика** през периода 2011 – 2014 г. Той илюстрира нагледно основни структурни и управленски проблеми в енергийния сектор от гледна точка на енергийната сигурност. Обосновано е заключението, че **липсват визия и стратегическо мислене при опитите за разрешаване на структурните и управленските проблеми, свързани с енергийната сигурност на страната**. Вместо това, непрекъснатите неуспехи в опитите за противодействие на дългосрочните енергийни рискове пред страната водят до антисоциалност на енергийната политика, произлизаща от наличието на политическа корупция и превземането на държавата от частни интереси. В държавната енергийна политика липсва яснота относно националните особености, регионалните специфики на Югоизточна Европа и страните от Черноморския басейн и позицията на страната в енергийната стратегия на ЕС. Адекватното реализиране на националните приоритети и стабилното развитие на българския енергиен сектор са възпрепятствани от непоследователни решения, които повдигнат въпросителни относно мотивацията на българското правителство да се справи с проблемите, и опасността от **ощетяване на националните интереси за сметка тези на трети страни и на спекулативно-рентиерски стремежи**.

За да бъде подоброено управлението в енергийния сектор в България, включително функционирането на държавните енергийни дружества, трябва да бъдат предприети най-малко следните **мерки**:

- **Намаляване на намесата на политическото ръководство** в текущото управление на държавните енергийни дружества и заместването ѝ с разработването на работещи политики, предоставянето на (достъп до) информация и осъществяването на ефективен стратегически контрол върху дейността на предприятията.
- За да се постигне съответствие на националната енергийна политика с целите на ЕС, е необходимо фокусът да се измести от настоящия прекомерен стремеж за изграждане на нови производствени мощности към **осигуряване на сигурност и стабилност на енергийните доставки**, намаляване на енергийната бедност и подобряване на енергийната ефективност.
- Въвеждане на **задължителни стандарти за корпоративно управление на държавните дружества в енергийния сектор** в съответствие с най-добрите международно признати принципи, като например „Насоки за корпоративното управление на държавните предприятия“ на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие.
- Изместване на фокуса от предприемането на конфронтационно-наказателни действия с обратно действие спрямо предприятия, възползвали се от държавни субсидии или гаранции, към **разработени в диалог с бизнеса мерки с позитивен социален ефект**. Например, средствата от въвеждането на 20 % такса върху печалбата на производителите

на енергия от ВЕИ от януари 2014 г., следва да бъдат използвани за финансирането на програми за развитие във ВЕИ сектора, които имат положителни ефекти за всички участници (напр. технологично развитие, научна дейност, иновации и т.н.), а не към осигуряване на финансов ресурс за държавните предприятия или за държавния бюджет.

- Преразглеждане на всички възможности за **разрешаване на проучванията за добив на неконвенционален газ** при процедури на засилен контрол, съгласно най-високите екологични стандарти на ЕС. Стимулиране и увеличаване на проучванията за **конвенционален газ в Черно море**.
- Възлагане на външен, **независим годишен преглед на енергийните политики** от българския парламент.
- Въвеждане на дългосрочни програми за **подпомагане на газификацията и енергийната ефективност в домакинствата**, които заедно с диверсификацията на източниците на природен газ да облекчат социалното напрежение в процеса на ценообразуването на пазара на електрическа енергия за бита.
- Въвеждане на **приоритизация и предварителен подбор на големи инвестиционни проекти**, базирани на ясни и прозрачни процедури и анализи, основани на факти, в съответствие с целите на ЕС.
- Комисията за защита на конкуренцията и българските административни съдилища трябва да осигурят **пълна прозрачност при разследването на картелни практики** на пазарите на горива, природен газ и електричество.
- **Укрепване и развитие на административния капацитет на националния енергиен регулатор** (Държавната комисия за енергийно и водно регулиране – ДКЕВР), неговата независимост от политически и икономически интереси, както и прозрачността и отчитането на дейността му пред Народното събрание и пред обществеността.
- Постигане на **консенсус относно дългосрочните приоритети в областта на енергетиката и обвързването им в национална енергийна стратегия**, която да бъде одобрена от основните политически партии в страната, при осигуряване на съответствието ѝ с целите в ЕС. Разпоредбите на Третия либерализационен пакет трябва да бъдат въведени в сила възможно най-скоро, както що се отнася до промени в регулацията, така и до дейността на регулиращите органи и регулираните субекти.

